

Talousoasaamisen strategian tavoitteet ja toteuttajat

Toimintasuunnitelma vuosille 2022–2026

Oikeusministeriön julkaisu, Toiminta ja hallinto 2024:7

Talousoasaamisen strategian tavoitteet ja toteuttajat

Toimintasuunnitelma vuosille 2022–2026

Oikeusministeriö Helsinki 2024

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-400-258-5

ISSN pdf: 2490-208X

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2024

Taloulosaamisen strategian tavoitteet ja toteuttajat Toimintasuunnitelma vuosille 2022–2026

Oikeusministeriön julkaisuja, Toiminta ja hallinto 2024:7		Teema	Toiminta ja hallinto
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t Kieli	Sanna Helesuo, Mette Ranta suomi	Sivumäärä	24

Tiivistelmä

Kansallisen taloulosaamisen strategian tavoitteena on parantaa kansalaisten taloulosaamista.

Strategian toteuttamiseksi on laadittu ensimmäinen toimintasuunnitelma vuosille 2022–2026. Taloulosaamisen edistäminen on julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin työtä. Kansalaisten taloulosaamisen tehokas vahvistaminen edellyttää näiden kaikkien toimijoiden aktiivista yhteistyötä, jossa kukin taho tuo omista lähtökohdistaan ja näkökulmistaan tukea muiden toiminnalle ja lisäarvoa yhteiselle tavoitteelle.

Taloulosaamisen strategian keskeisin toteuttaja on taloulosaamisen toimijaverkosto, jota koordinoi Suomen Pankin taloulosaamiskeskus. Verkoston kanssa sovitaan toimintasuunnitelman yhteiset tavoitteet, joita jokainen toimija pyrkii omassa työssään edistämään.

Strategian koordinoivastuu on oikeusministeriöllä ja vuodesta 2025 alkaen Oikeuspalveluvirastolla. Ministeriö/virasto myöntää valtionavustuksia taloulosaamisen edistämishankkeisiin ja alan tutkimuksiin. Valtionavustushaussa painotetaan yhteistyöhankkeiden tärkeyttä.

Asiasanat strategiatyö, taloulosaaminen, toimintasuunnitelmat, Suomen Pankki, velkaantuminen, yhteistyö, verkostot

ISBN PDF 978-952-400-258-5 **ISSN PDF** 2490-208X

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-258-5>

Målsättningar och genomförare för strategin för ekonomiskt kunnande Verksamhetsplan 2022–2026

Justitieministeriets publikationer, Verksamhet och förvaltning 2024:7		Tema	Verksamhet och förvaltning
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Sanna Helesuo, Mette Ranta		
Språk	finska	Sidantal	24
Referat	<p>Syftet med den nationella strategin för ekonomiskt kunnande är att förbättra medborgarnas ekonomiska kunnande.</p> <p>För att genomföra strategin har utarbetats en första verksamhetsplan för 2022–2026. Främjande av ekonomiskt kunnande utförs inom den offentliga, privata och tredje sektorn. Effektivt stärkande av medborgarnas ekonomiska kunnande förutsätter aktivt samarbete mellan alla aktörer där varje aktör utifrån sina egna utgångspunkter och perspektiv ger stöd till de andras verksamhet och mervärde till den gemensamma målsättningen.</p> <p>Den mest centrala genomföraren för strategin för ekonomiskt kunnande är nätverket av aktörer inom ekonomiskt kunnande som samordnas av centralen för ekonomiskt kunnande i anslutning till Finlands Bank. Med nätverket kommer man överens om verksamhetsplanens gemensamma målsättningar som varje aktör försöker främja i sitt arbete.</p> <p>Justitieministeriet har samordningsansvar för strategin, och ansvaret överförs till Rättstjänstverket vid ingången av 2025. Ministeriet/Rättstjänstverket beviljar statsunderstöd för projekt som främjar ekonomiskt kunnande och undersökningar inom området. Utlysningar av statsunderstöd fokuserar på vikten av samarbetsprojekt.</p>		
Nyckelord	strategiarbete, ekonomiskt kunnande, verksamhetsplaner, Finlands Bank, skuldsättning, samarbete, nätverk		
ISBN PDF	978-952-400-258-5	ISSN PDF	2490-208X
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-258-5		

Objectives and implementers of the strategy for financial literacy Action plan for 2022–2026

Publications of the Ministry of Justice, Operations and administration 2024:7		Subject	Operations and administration
Publisher	Ministry of Justice, Finland		
Author(s)	Sanna Helesuo, Mette Ranta		
Language	Finnish	Pages	24

Abstract

The aim of the national strategy for financial literacy is to improve citizens' financial literacy.

The first action plan for implementing the strategy has been drawn up for 2022–2026. The public, private and third sectors all promote financial literacy. Effectively raising the level of financial literacy among the population requires active cooperation between each of these sectors. Each party will support the others in their work and add value to the effort from their own premise and perspectives.

The key implementer of the strategy will be the network of financial literacy actors, coordinated by the Bank of Finland's Financial Literacy Centre. The network will agree on the common objectives of the action plan, which each party will then promote in their work.

The responsibility for coordinating the strategy rests with the Ministry of Justice and, as of 2025, with the National Legal Services Authority. The Ministry/Authority will award discretionary government grants for projects promoting financial literacy and for research in the field. The call for government grant applications will stress the importance of collaborative projects.

Keywords strategy work, financial literacy, plans of action, Bank of Finland, incurring of debts, cooperation, networks

ISBN PDF	978-952-400-258-5	ISSN PDF	2490-208X
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-258-5>

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Talousoasaamisen strategian tavoitteet	10
	2.1 Kansalaisten talousoasaamisen vahvistaminen.....	10
	2.2 Talousoasaamisen toimijoiden yhteistyön rakentaminen.....	11
3	Talousoasaamisen toteuttajat ja niiden roolit	16
	3.1 Talousoasaamisen toimijaverkosto	16
	3.2 Talousoasaamisen toiminto	17
	3.3 Suomen Pankin talousoasaamiskeskus	18
	3.4 Ohjaus- ja seurantaryhmä.....	18
4	Kansainvälinen yhteistyö	20
5	Yhteenveto	21
	Liitteet	22
	Liite 1. Talousoasaamisen strategia	22
	Lähteet	23

1 Johdanto

Taloulosaamisen strategioita on laadittu useissa maissa, jotta taloulosaamista edistävien toimijoiden ja hankkeiden yhteistyö vahvistuisi ja vakiintuisi. Strategioiden avulla toiminnan vaikuttavuutta voidaan lisätä ja sitä voidaan seurata. OECD:n talousopetusverkosto OECD International Network on Financial Education (INFE) on tukenut kansallisten strategioiden suunnittelua ja toimeenpanoa ja sen mukaan taloulosaamisen strategia on olemassa tai sen aktiivinen edistäminen on tekeillä 90 maassa. Kansallisissa strategioissa painotetaan kansalaisten taloulosaamisen parantamista ja sitä kautta kestäväen taloudellisen käyttäytymisen tärkeyttä taloudellisen hyvinvoinnin tukemiseksi. Useissa maissa painotetaan myös taloudellisen osallisuuden tärkeyttä ja erityisiä kohderyhmiä kuten nuoria aikuisia, maahanmuuttajia ja pienyrittäjiä.¹

Eri maiden strategioiden kansainvälisessä vertailussa voidaan tunnistaa joitakin yleisiä ja yhteisiä osa-alueita, kuten

1. eri-ikäisten taloulosaamisen edistäminen,
2. tiedon, työkalujen ja tuen luotettavuus ja riippumattomuus,
3. koulutuksen ja tiedonvälityksen vaikuttavuuden seuranta ja nopea reagointi ongelmatilanteissa sekä
4. alan toimijoiden välisen yhteistyön ja parhaiden käytäntöjen edistäminen.²

Taloulosaamisen edistämiseksi on tehtävä työtä moniammatillisesti eri toimialoilla. Kokonaisuuden suunnittelu tarvitsee toimijoiden välistä yhteistyötä, jonka pohjalta voidaan laatia toimenpiteitä taloulosaamisen vahvistamiseksi. Taloulosaamisen kehittyminen on elinikäistä ja taitoja voidaan kehittää koko elämänkaaren ajan – lapsuudesta vanhuuteen. Taloudelliseen tilanteeseen heijastuvat myös erilaiset elämän siirtymävaiheet, käännekohdat ja yhteiskunnalliset muutokset.

1 Raijas & Brander, 2020.

2 Australian Securities and Investments Commission, 2018; Griftoni & Messy, 2012; Raijas & Brander, 2020.

Taloulosaamisen tärkeys korostuu erityisesti näistä syistä:

- Taloudellisten suhdanteiden aiheuttamat laajat yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat kansalaisten talouteen. Taloudellinen epävarmuus aiheuttaa huolta omasta taloudesta.
- Muutoksiin sopeutuminen vaatii makrotalouden ymmärtämistä, joustavuutta ja varautumista yllättäviin riskitilanteisiin.
- Finanssipalveluiden digitalisaatio on muuttanut ihmisten raha-asoiden hoitamista ja osallisuus finanssimarkkinoilla vaihtelevat eri väestöryhmissä.
- Yksilöiden vastuu omasta taloudellisesta tilanteesta on korostunut (muun muassa yksityiset palveluntarjoajat, hyvinvointivaltion palveluiden rooli ja saatavuus, vapaaehtoiset eläkevakuutukset).
- Väestön ikääntyminen on huomioitava kuten taloudellisten olosuhteiden turvaaminen eläkeiässä.
- Kotitalouksien velkaongelmat ja maksuhäiriöiden kasvu ovat nostaneet huolen yksilöiden taidoista hoitaa omaa talouttaan.
- Taloulosaamisella on tutkitusti merkittäviä hyvinvointivaikutuksia ja yhteys mielenterveyteen.
- Henkilökohtaiset ongelmat voivat kumuloitua ja talousongelmat ovat usein yhteydessä syrjäytymiseen, yksinäisyyteen, työttömyyteen sekä päihde- ja mielenterveysongelmiin.
- Taloudellisen huono-osaisuuden ylisukupolviset vaikutukset, sosiaalinen eriarvoisuus ja lapsiperheköyhyyden viimeaikainen nousu ovat hälyttävällä tasolla.
- Uudet säästämiseen ja sijoittamiseen liittyvät tavat vaativat taloulosaamisen päivittämistä.
- On painotettava kulutuskulttuurin vahvistamista kohti kestävää kehitystä.

Suomen Pankki käynnisti Suomen Pankin, oikeusministeriön ja muiden keskeisten viranomaisten yhteisellä sopimuksella helmikuussa 2020 taloulosaamisen edistämiseen liittyvän toiminnan koordinoinnin ja laati ehdotuksen kansallisesta taloulosaamisen strategiasta. Strategiaehdotus valmistui loppuvuodesta 2020 ja Suomen

Pankin pääjohtaja Olli Rehn luovutti sen silloiselle oikeusministeri Anna-Maja Henrikssonille tammikuussa 2021.³ Talousosaamisen vahvistaminen ja ylivelkaantumisen torjunta ovat osa Sanna Marinin ja Petteri Orpon hallitusohjelmaa.

Talousosaamisen strategian avulla luodaan toimiva ja tulokellinen työnjako eri toimijoiden välille. Työnjako edistää talousosaamisen eteen tehtävää työtä poistaen sirpalemaisuuutta ja päällekkäisyyttä. Talousosaamisen toimintasuunnitelma pitää sisällään strategiset tavoitteet, joiden toteuttamisen avulla suomalaiset ymmärtävät talousosaamisen merkityksen omassa elämässään ja toimivat omassa taloudessaan eettisesti ja kestäväällä tavalla (strategian missio). Tavoitteena on, että suomalaiset ovat maailman parhaita talousosaajia vuoteen 2030 mennessä (strategian visio).

Talousosaamisen strategian toteutukseen päätettiin perustaa oikeusministeriöön talous- ja velkaneuvonnan yhteyteen uusi **talousosaamisen toiminto** (kanslia) ja sille myönnettiin yhden (1) miljoonan euron vuosittainen määräraha.

Ensimmäinen talousosaamisen toimintasuunnitelma laadittiin vuosille 2022-2026. Toimintasuunnitelma päätettiin laatia neljäksi vuodeksi, jotta suunnitelmat voidaan laatia riittävän pitkäkestoisiksi erilaisten vaikutusten aikaansaamiseksi. Riittävä pituus myös mahdollistaa eri toimijoiden pitkäaikaisen sitoutumisen. Toisaalta neljän vuoden pituus on riittävän lyhyt, jotta suunnittelun ja toiminnan joustavuus säilyy. Sopiva pituus mahdollistaa myös toimintasuunnitelman laatimisen käytännönläheiseksi ja konkreettiseksi.

3 Suomen Pankki, 2021.

2 Talousosaamisen strategian tavoitteet

2.1 Kansalaisten talousosaamisen vahvistaminen

Talousosaamisen toimintasuunnitelma on laadittu strategiaehdotuksen pohjalta ja sille annettuja lausuntoja hyödyntäen. Toimintasuunnitelmaa laatiessa on myös tutustuttu muiden maiden talousosaamisen strategioihin ja niiden toimintasuunnitelmiin.

Talousosaamisen toiminta suuntautuu ennen kaikkea talousosaamisen parissa työskenteleviin toimijoihin ja sitä kautta kansalaisiin ja heidän taloudelliseen toimintaansa. Talousosaamisen strategian missiona on korostaa yksilöiden ymmärrystä talousosaamisen merkityksestä omassa elämässään ja kannustaa heitä toimimaan omassa taloudessaan eettisesti ja kestäväällä tavalla. Strategiatyön avulla voidaan tukea kansalaisten talousosaamista koronapandemian jälkeisessä ajassa ja varautumista yhteiskunnallisiin ja henkilökohtaisiin taloudellisiin kriiseihin myös jatkossa. Strategian visiona on, että suomalaisten talousosaaminen on maailman parasta vuoteen 2030 mennessä. Tämän tavoitteen toteutumista seurataan talousosaamisen eri ulottuvuuksia kartoittavilla mittareilla (tietämys, käyttäytyminen ja asenteet).⁴

Suunnittelemme ja teemme työtä yhdessä muiden talousosaamisen parissa työskentelevien toimijoiden kanssa. Tuemme eri ikäryhmiin suuntautuvaa ja eri toimialoilla tehtävää talousosaamista edistävää työtä. Talousosaamisen tärkeyden ja sen eteen tehtävän työn tunnettavuutta lisätään. On tärkeää edistää yhteiskunnallista keskustelua, jotta raha-asioista puhuminen yleistyisi ja helpottuisi. Tavoitteena on lisätä talousosaamisen tietoutta ja kiinnostavuutta julkisella keskustelulla sekä kansalaisille ja sidosryhmille suunnatulla kampanjoinnilla. Taloudelliseen epäonnistumiseen liittyvät vahvasti kielteiset kokemukset sekä häpeän kokemus. Sidosryhmät voivat edistää omalta osaltaan talousosaamisen parantamista esimerkiksi tiedottamalla aiheesta omissa verkostoissaan.

Strategian toteuttamiseksi on tärkeää, että kaikki talousosaamisen toimijat yhdessä sopivat strategian tavoitteista ja kohdistavat omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Tämän ensimmäisen toimintasuunnitelman (2022–2026) aikana määritellään

4 Atkinson & Messy, 2012.

talousosaamisen toiminnan tavoitteet ja strategiaa tukevat toimenpiteet. OECD:n suositusten mukaisesti toimintasuunnitelmassa korostetaan erityisten ja ennalta määrättyjen tavoitteiden saavuttamista tietyn ajan kuluessa.

Talousosaamisen toiminnassa tuomme esiin talousosaamisen näkökulmaa eri yhteyksissä. Kansalaisille syntyvät taloudelliset vaikutukset on hyvä huomioida ja yleistä hyvinvointia edistettävä. Lisäksi on varmistettava, että talousosaamisen koordinaatiotyön avulla taataan riittävä talousosaamisen vahvistaminen pitkäjänteisellä valtakunnallisella ja alueellisella työllä.

Viestintä on tärkeä osa talousosaamisen toimintoa. Eri viestimillä tavoitetaan eri kohderyhmiä. Taloudellinen tilanne voi muuttua nopeasti ja se luo usein uusia tilanteita kansalaisten elämässä. Talous- ja velka-asioihin voi liittyä väärää tai vanhentunutta tietoa, joka ääritilanteissa saattaa vaikeuttaa yksilön taloudellista tilannetta tai estää hänen oikeuksiensa toteutumista. Viestintään laaditaan erillinen viestintäsuunnitelma.

2.2 Talousosaamisen toimijoiden yhteistyön rakentaminen

Talousosaamisen edistäminen on usean julkisen toimijan sekä kymmenien yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden työtä. Osa toimijoista tekee talousosaamistyötä pääsääntöisenä työnään ja osa epäsuorasti tai muun työnsä ohessa.

Kansallisen talousosaamisen strategian tehokas toteuttaminen edellyttää alan toimijoiden aktiivista yhteistyötä, jossa kukin taho tuo omista lähtökohdistaan ja näkökulmistaan tukea muiden toiminnalle ja lisäarvoa yhteiselle tavoitteelle.

Tässä toiminnassa viisi keskeisintä toimijaryhmää (sektoria) ovat:

1. Opetussektori

Suomessa talous- ja kuluttajaosaamisen ja oman talouden opetus tapahtuu ala- ja yläkoulussa sekä toisen asteen opinnoissa. Opetuksen tavoitteet näkyvät erityisesti kotitalouden, yhteiskuntaopin ja matematiikan opetussuunnitelmissa sekä itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen laaja-alaisessa kaikkiin oppiaineisiin integroituvassa osaamiskokonaisuudessa.⁵

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen talousopetus parantaa tutkitusti talousosaamista.⁶ Talousopetuksen avulla voidaan myös kaventaa nuorten välisiä eroja taloudenhallinnassa. Talousosaamisen strategian tavoitteiden hyödyntäminen myös tulevassa opetussuunnitelmatyössä auttaa kehittämään koulujen talousosaamisen opetusta yhteisten kansallisten linjausten suuntaisesti.

Usein ulkopuoliset tahot antavat talousosaamiseen liittyvää opetusta kouluissa ja oppilaitoksissa ja koulut osallistuvat erilaisiin alan yhteistyöhankkeisiin. Talousosaamisen strategia auttaa kouluissa ja oppilaitoksissa toteutettavaa toimintaa koordinoimalla eri toimijoiden työtä ja varmistamalla sen laatua. Ulkopuoliset moniammatilliset toimijat tukevat opetussuunnitelmien toteuttamista ja myös (täydennys-)kouluttavat opettajia. Opettajien, opinto-ohjaajien, koulukuraattoreiden ja koulupsykologien valmiuksia opettaa ja ohjata lapsia ja nuoria talousosaamiseen liittyvissä teemoissa tuetaan. Opettajankoulutuksessa pitää entistä enemmän huomioida talousopetuksen taidot. Näin opettajat, kuten myös oppilaat ja opiskelijat eri koulutusasteilla, ovat talousosaamisen strategian keskeisiä hyötyjiä. Konkreettisenä toimenpiteenä ja yhteistyönä opetussektorin kanssa tämä toteutuu muun muassa OECD/INFE:n ja EU:n komission valmistelemassa lasten ja nuorten talousosaamisen kehysten kansallisessa implementoinnissa⁷.

2. Viranomaiset

Viranomaisten tehtäviin liittyvät mm. talous- ja velkaneuvonta ja yhä kasvavassa määrin ennakoiva, ylivelkaantumista ehkäisevä talousneuvonta. Viranomaisten toiminta perustuu lakiin ja säädöksiin ja on rahoitettu julkisin varoin. Osa viranomaisista tekee talousosaamiseen liittyvää työtä pääasiallisesti ja osalla se liittyy kiinteästi heidän omaan tehtäväänsä.

5 POPS, 2014; LOPS, 2021; Opetushallitus, 2014, 2021.

6 Kaiser ym., 2020.

7 OECD, 2023a.

Yhtenä esimerkkinä talousosaamistyötä toteuttavasta viranomaistahosta on Ulosottolaitoksen ja talous- ja velkaneuvonnan yhdessä ohjaama ennakkoiva talousneuvonta. Ennakoiva talousneuvonta -verkosto edistää alueellista sidosryhmäyhteistyötä ja ylläpitää muun muassa talousneuvoloita yhdessä muiden sidosryhmien kanssa.⁸

Sosiaalitoimessa on viime aikoina herännyt yhä vahvempi kiinnostus raha-asioihin ja niistä puhumiseen asiakkaiden kanssa muun sosiaalityön yhteydessä. Taloussosiaalityö on toimeentuloon ja taloudenhallintaan keskitettyvä osa sosiaalityötä, jolla pyritään vahvistamaan sosiaalityön asiakkaiden taloudellista toimintakykyä.⁹ Asumisneuvonnalla ja asumissosiaalityöllä pyritään tukemaan asiakkaita esimerkiksi häätöjen ehkäisyssä.

Myös muut kuntien ja valtion viranomaiset kohtaavat työssään talousosaamiseen liittyviä seikkoja. Talousasiat ovat esillä esimerkiksi päihde-, mielenterveys- ja terveyspalveluissa, äitiys- ja lastenneuvolassa ja työllisyyspalveluissa.

3. Finanssisektorin toimijat

Finanssisektorin toimijoihin tässä yhteydessä luetaan finanssialan valvojat ja alan toimialajärjestö edustettavineen. Finanssisektori edustaa varsin laajasti pankkeja, henki-, työeläke- ja vahinkovakuutusyhtiöitä sekä rahasto- ja rahoitusyhtiöitä ja arvopaperivälittäjiä. Myös perintätoimistot kuuluvat tähän ryhmään.

Kun kartoitettiin talousosaamisen edistämisen erilaisia toimintamuotoja, oli niitä eniten finanssialalla. Muun muassa pankit tekevät paljon työtä omien asiakkaidensa talousosaamisen parantamiseksi henkilökohtaisissa tapaamisissa ja erilaisten verkostotyökalujen avulla.¹⁰

8 Ulosottolaitos, 2024; Talous- ja velkaneuvonta, 2024.

9 Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 2024.

10 Rajjas, 2020.

4. Kuluttaja- ja kansalaisneuvonta sekä järjestötoimijat, yhdistykset ja säätiöt

Kuluttaja- ja kansalaisneuvontaa sekä velkaantuneiden tukipalveluja tarjoavat järjestötoimijat, yhdistykset ja säätiöt tekevät paljon talousosaamisen edistämistyötä. Kolmannen sektorin toimijoiden toiminta on usein hankerahoitteista ja hankkeet tyypillisesti kestävät 1-3 vuotta. Sosiaali- ja terveystieteiden avustuskeskus STEA on merkittävin rahoittajataho.

Tämän ryhmän keskeisinä toimijoina voidaan mainita Takuusäätiö, Kuluttajaliitto ry ja Marttaliitto ry. Takuusäätiö¹¹ myöntää ylivelkaantuneille henkilöille järjestelylainojen takauksia ja pienluottoja sekä toteuttaa erilaisia talousosaamisen hankkeita ja tekee laajasti yhteistyötä muiden talousosaamista edistävien tahojen kanssa yli sektorirajojen. Kuluttajaliitto¹² harjoittaa toimintaansa alueellisten kuluttajayhdistysten kautta ja heillä on lisäksi oppilaitosyhteistyötä. Marttaliitto¹³ toimii aktiivisesti ympäri maata pääasiallisesti omien Marttapiiriensä kautta.

5. Talousosaamisen tutkijat erityisesti yliopistoissa ja korkeakouluissa

Talousosaamisen tutkimus on keskeinen osa talousosaamisen strategian toteuttamista. Tutkimus on tärkeä sitouttaa talousosaamisen strategiatyöhön liittyvään toimintaan jo alusta pitäen. Visio siitä, että suomalaisten talousosaaminen on vuoteen 2030 mennessä maailman parasta edellyttää, että kansalaisten talousosaamista mitataan säännöllisesti. Talousosaamisen toiminto tulee tekemään tiivistä yhteistyötä talousosaamisen tutkimusta toteuttavien keskeisten asiantuntijoiden, poikkitieteellisen tutkijayhteisön ja keskeisten tutkimuslaitosten kanssa. Tavoitteena on luoda alan asiantuntijoiden ja tutkijoiden keskinäinen talousosaamisen tutkimusverkosto, joka kokoaa ja koordinoi aiheeseen liittyvää poikkitieteellistä tutkimusta ja huolehtii kansainvälisistä kontakteista. Tiedonkeruun koordinoinnin avulla edesautetaan yleistä tietoisuutta talousosaamiseen liittyvästä tutkimuksesta eri tahoilla.

Aikuisväestön talousosaamisen OECD tutkimus on toteutettu Suomessa kaksi kertaa: vuonna 2015–2016 yhteensä 30 maata kattaneella kyselyllä ja vuonna 2022 yhteensä 39 maata kattaneella kyselyllä.¹⁴ Osallistuminen OECD:n laajaan kansainvälisesti käytettyyn, toistuvaan talousosaamiseen tutkimukseen

11 [Takuusäätiö, 2024.](#)

12 [Kuluttajaliitto, 2024.](#)

13 [Marttaliitto, 2024.](#)

14 OECD, 2020; 2023b.

on tärkeää, jotta saadaan ajallista ja kansainvälistä vertailuaineistoa. Tällä hetkellä talousosaamisen tutkimuksen keskeisenä tahona toimii Suomen Akatemian yhteydessä toimivan Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama DigiConsumers tutkimushanke (2019-2025). Yhteistyö DigiConsumers hankkeen kanssa toteutetaan käytännössä kansalaisten talousosaamista mittaavalla alkukartoituksella syksyllä 2022 OECD:n kansainvälistä kyselyä hyödyntäen ja mahdollisuuksien mukaan uudestaan vuonna 2025. Myös nuorten talousosaamisen tutkimus toteutetaan vuonna 2024 DigiConsumer-sin toimesta. Seuraamme myös OECD:n 15-vuotiaiden koululaisten PISA-tutkimuksen toteutusta talousosaamisen osalta vuonna 2028-2029. Myös muita tutkimusaineistoja kerätään kansalaiskyselyillä tasaisin väliajoin ja niissä huomioidaan mahdolliset yhteiskunnalliset muutokset, jotka voivat vaikuttaa kansalaisten taloudelliseen tilanteeseen. Talousosaamisen tutkimuksen avulla voidaan selvittää tarvittavia painopistealueita, joihin tulee kohdistaa toimintaa ja tutkimusta jatkossa. Tutkimustyössä korostetaan tutkimusaineistojen avoimuutta, jotta niitä voidaan hyödyntää mahdollisimman laajasti.

Edellä mainittujen ryhmien lisäksi talousosaamisen edistämistyötä tekevät muun muassa sosiaalisen median vaikuttajat ja muut viestintäalan toimijat sekä media-ala. Merkittävää talousosaamistyötä tekevät myös eri ammattijärjestöt.

Tämän toimintasuunnitelman aikana keskitytään luomaan eri toimijoiden välille hyvät yhteistyön rakenteet keskusteluyhteyksineen ja -foorumeineen. Yhteistyö mahdollistaa toisaalta nykyisen toiminnan tarkastelun ja toisaalta tulevan toiminnan suunnittelun. Tavoitteena on myös kartoittaa talousosaamisen edistämisen katvealueet kohderyhmittäin ja alueellisesti.

Talousosaamisen strategiatyön tulee rakentua kiinteäksi osaksi opetuksen, julkisen, finanssialan sekä kolmannen sektorin strategista suunnittelua ja sille tulee luoda toimeenpanoa tukevat ja pysyvät rakenteet.

Talousosaamisen strategian toteuttamiseen myönnetyllä vuosittaisella määrärahalla (1 M€) luodaan ja ylläpidetään verkoston toimijoiden työtä täydentävä ja yhteisiä tavoitteita edistävä malli. Määrärahan pääasiallinen käyttötarkoitus on talousosaamisen toimijaverkoston ja siihen kuuluvien kohdissa 4. (järjestötoimijat, yhdistykset ja -säätiöt) ja 5. (tutkimus) kuvattujen toimijoiden hankkeiden edistäminen talousosaamisen valtionavustuksilla. Lisäksi määrärahaa käytetään toimintaan, henkilöstökuluihin ja jäsenmaksuun (OECD/INFE).

3 Talousosaamisen toteuttajat ja niiden roolit

3.1 Talousosaamisen toimijaverkosto

Talousosaamisen strategian keskeisin toteuttaja on **toimijaverkosto**, jonka koordinoijaksi on lupautunut toimimaan Suomen Pankin rahamuseon yhteydessä toimiva talousosaamiskeskus. Strategian toteuttamiseen ja yhteisen päämäärän tavoittamiseen tarvitaan kaikki talousosaamistyötä tekevät toimijat, sillä heillä on paras tietämys omien asiakkaidensa ja kohderyhmiensä talousosaamisen tarpeista. Verkostoon ovat tervetulleita kaikki halukkaat toimijat. Organisaatioilta kysyttiin halukkuutta osallistua talousosaamisen strategian toimijaverkostoon talousosaamiskeskuksen uutiskirjeessä lokakuussa 2022. Heidät ja muut alan toimijat kutsuttiin ensimmäiseen verkostotilaisuuteen 16.1.2023. Verkostotilaisuuteen kutsuttiin myös muita talousosaamisen toimijoita.

Verkostotoimijoiden kanssa sovitaan tämän toimintasuunnitelman yhteiset tavoitteet, joita jokainen toimija pyrkii omassa työssään edistämään. Tavoitteet sovitaan yleisemmin koko toimintasuunnitelman ajalle ja yksityiskohtaisemmin vuosittaisiksi.

Kulloistenkin tavoitteiden valintaan vaikuttavat hyvin monet seikat. Niissä huomioidaan yleisen talousosaamisen kehittymisen lisäksi globaalit ja yhteiskunnalliset muutokset ja ilmiöt. Myös hallitusohjelmakirjauksilla ja Euroopan komission ja OECD/INFE:n talousosaamisen kehyksillä on ollut merkittävä vaikutus työn tavoitteita laadittaessa. Toisaalta keskeinen rooli suunnittelussa on myös talousosaamisen toimijaverkoston kokemuksilla ja näkemyksillä. Verkoston toimijoiden avulla pyritään määrittelemään erilaisten toimenpiteiden oikea-aikaisuus. Tavoitteiden lisäksi toimintasuunnitelmassa voidaan tuoda esiin esimerkiksi tiettyjä kohderyhmiä tai teemavuotia ja asettaa toiminnalle mittareita vaikuttavuuden seuraamiseksi.

Verkoston toimijoiden yhteisiä hankkeita ja projekteja mahdollistetaan talousosaamisen määrärahalta. Rahoitusta kohdennetaan erityisesti verkoston jäsenten yhteisiin hankkeisiin. Rahoitetut hankkeet raportoivat tekemästään työstään talousosaamisen toiminnolle ja toimijaverkostolle.

Kansalaisen tulee voida luottaa talousosaamisen edistämisessä laatuun ja puolueettomuuteen, jotta hän voi tehdä saamansa tiedon perusteella taloudellisesti ja oikeudellisesti tärkeitä ja pitkälle tulevaisuuteen vaikuttavia päätöksiä. Yhdessä talousosaamisen verkoston toimijoiden kanssa luomme ohjeistuksen talousosaamisen edistämisestä ja talousopetuksen laatukriteereistä ja puolueettomuudesta. Verkoston kanssa laaditaan käsikirja tai vastaava toiminnan laadun ja puolueettomuuden varmistamiseksi. Esimerkkiä voidaan ottaa Espanjan talousopetuksen suunnitelman hyvien käytäntöjen käsikirjasta.¹⁵ Laadunvarmistuksessa käytetään itsesääntelyn kaltaisia menettelytapavaroitteita, joita talousosaamisen strategiaa toteuttavat toimijat sitoutuvat noudattamaan.

3.2 Talousosaamisen toiminto

Talousosaamisen toiminto perustettiin talvella 2022 oikeusministeriöön, joka vastaa talousosaamisen strategian koordinaatiotyöstä. Talousosaamisen **toiminto (kanslia)** huolehtii strategisesta suunnittelusta sekä operatiivisesta toiminnasta, hallinnosta ja koordinoinnista. Toiminto vastaa talousosaamisen edistämiseksi myönnettyjen valtionavustusten hallinnosta.

Työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä Suomen Pankin talousosaamiskeskuksen ja toimijaverkoston kanssa. Verkostolta kerätyn tiedon avulla toiminto ehdottaa kulloisia strategisia tavoitteita, joista seuraavaksi toteutettavat toimenpiteet valitaan. Talousosaamisen strategiatyötä raportoidaan eteenpäin talousosaamisen neuvottelukunnalle sekä oikeusministeriöön.

Viestintä on tärkeässä roolissa talousosaamisen toiminnon työssä. Toiminto ja talousosaamiskeskus pitävät yhteyttä talousosaamisen tutkimuksesta vastaaviin tahoihin ja huolehtivat säännöllisestä yhteydenpidosta niiden tahojen kanssa, jotka eivät kuulu verkostoon mukaan lukien viranomaiset julkisella sektorilla. Toiminto myös tarjoaa asiantuntemustaan eri yhteistyötahojen ja verkostotoimijoiden hyödynnettäväksi.

Lisäksi toiminto vastaa verkostotyöstä ja mahdollistaa toimijoiden hankkeita ja projekteja osallistumalla niiden kustannuksiin osittain tai kokonaisuudessa (ks. edellä). Toiminnolla on vastuu talousosaamiselle osoitetun määrärahan käytöstä.

15 Banco de España, 2018.

Talousosaamisen strategialla on liittymäpintoja muun muassa seuraaviin valtioneuvoston strategioihin ja ohjelmiin: rahapelipoliittinen ohjelma, kansallinen lapsistrategia, kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030, valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2020–2023, hyvinvoinnin, terveellisyys- ja turvallisuuden edistäminen 2030 sekä yhteistyöohjelma asunottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä.

Oikeusministeriö vastaa erityisesti talous- ja velkaneuvontaan liittyvän viranomaisyhteyden ohjauksesta ja siksi ministeriöön – talous- ja velkaneuvonnan yhteyteen – perustettiin talousosaamisen toiminto. Siten oikeusministeriö vastaa myös yleisestä talousosaamisen toiminnon työnjohdosta ja määrärahan seurannasta. Talousosaamisen strategian hallinnointi siirtyy 1.1.2025 uuteen Oikeuspalveluvirastoon.

3.3 Suomen Pankin talousosaamiskeskus

Suomen Pankin talousosaamiskeskuksella on merkittävä rooli talousosaamisen strategian toteuttamisen käytännön toimijana. Talousosaamiskeskus ja talousosaamisen toiminto tekevätkin tiivistä yhteistyötä. Keskus koordinoi talousosaamisen toimijaverkostoa hyödyntämällä olemassa olevaa talousosaamiskeskuksen sidosryhmäverkostoa. Keskus toimii luontevasti talousosaamisen tapahtumakeskuseksi erinomaisen asiantuntemuksensa ja käytettävissä olevan rahamuseon tilan ansiosta.

Talousosaamiskeskuksella ja siellä tehtävällä työllä on tärkeä rooli talousosaamisen toimijaverkoston talousosaamistyön edistäjänä. Talousosaamiskeskus ja talousosaamisen toiminto järjestävät vuosittain 1-2 tilaisuutta toimijaverkolle. Talousosaamiskeskus järjestää myös muita tilaisuuksia ja fasilitoi verkostotoimijoiden tilaisuuksia. Keskus lähettää uutiskirjeen verkostolaisille neljä kertaa vuodessa. Uutiskirjeessä kerrotaan myös talousosaamisen strategian uutisia.

3.4 Ohjaus- ja seurantaryhmä

Talousosaamisen toiminnon käytännön työtä ohjaa ja valvoo **ohjausryhmä eli talousosaamisen ohjelmaneuvosto (ONE)**. Ohjelmaneuvoston tehtävänä on linjata toimia muun muassa kommentoimalla ja hyväksymällä toimintasuunnitelmat, suunnitella tulevaa toimintaa ja viestintää sekä lisätä ja välittää tietoa toiminnasta. Ohjelmaneuvosto kokoontuu vähintään neljä kertaa vuodessa. Se valitaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Ohjelmaneuvosto koostuu toimijaverkoston ryhmien edustuksesta (ks. edellä). Näin toimien ohjelmaneuvoston asiantuntemus muodostuu laaja-alaiseksi ja asiantuntevaksi. Tarvittaessa ohjelmaneuvosto voi kuulla ulkopuolisia asiantuntijoita. Ensimmäisen toimintasuunnitelman ohjelmaneuvostoon voisivat kuulua esimerkiksi Suomen Pankki, Finanssiala ry, Opetushallitus, Jyväskylän tai Vaasan yliopisto ja Takuusäätiö.

Oikeusministeriön asettama **talousoasaamisen neuvottelukunta** toimii strategian **seurantaryhmänä**. Neuvottelukunta käsittelee vuosittain strategian toteutumista (toteutuneen ja tulevan toiminnan) ja antaa tarvittaessa strategian kehittämistä koskevia suosituksia.

4 Kansainvälinen yhteistyö

Työssämme hyödynnämme OECD:n kansainvälisen talousopetusverkoston (OECD International Network on Financial Education, INFE) kokemuksia kansainvälisistä talousosaamisen strategioista ja toimintasuunnitelmista. Yksi merkittävä toimintasuunnitelman painopiste on EU:n komission ja OECD/INFE:n valmistelemat talousosaamisen kehukset (Financial Competence Framework) aikuisille¹⁶ sekä lapsille ja nuorille¹⁷. Aikuisille tarkoitettu kehys valmistui keväällä 2022. Lapsille ja nuorille suunnatun talousosaamisen kehys valmistui kesällä 2023.

Kansainvälinen yhteistyö on merkittävä osa talousosaamistyötä. Ensimmäisen toimintasuunnitelman aikana etsimme ja luomme luontevat yhteydet eri maiden talousosaamisen strategian toimijoiden kanssa ja osallistumme erilaisiin kansainvälisiin tilaisuuksiin ja seminaareihin. Toiminnossa kartoitetaan kansainväliset talousosaamisen foorumit ja järjestöt sekä liitytään niiden toimintaan, joiden katsotaan kansallisen talousosaamisen strategian kannalta hyödyllisiksi. Oikeusministeriö liittyi INFE:n täysjäseneksi, jotta kansainvälinen talousosaamisen yhteistyö toteutuisi. Myös talousosaamisen kansainvälistä tutkimusyhteistyötä edistetään.

16 OECD, 2022.

17 OECD, 2023a.

5 Yhteenveto

Taloulosaaminen koostuu tietämyksestä, asenteista, käyttäytymisestä, jotka yhdessä tuottavat yksilölle, kotitaloudelle ja yhteiskunnalle taloudellista hyvinvointia. Kansallisen taloulosaamisen strategian tavoitteena on parantaa kansalaisten taloulosaamista ja koordinoita alan toimijoiden taloulosaamistyötä. Strategiaehdotus valmistui vuonna 2020 Suomen Pankissa ja sen toteutukseen myönnettiin oikeusministeriölle yhden miljoonan euron määräraha vuodesta 2022 lähtien. Kansallisen taloulosaamisen strategian toteuttamiseksi laadittiin tämä toimintasuunnitelma ensimmäiseksi neljäksi vuodeksi 2022–2026.

Oikeusministeriön taloulosaamisen operatiivista toimintaa varten perustettiin talous- ja velkaneuvonnan yhteyteen taloulosaamisen toiminto. Toiminto tekee tiivistä yhteistyötä Suomen Pankin rahamuseon taloulosaamiskeskuksen ja taloulosaamisen toimijaverkoston kanssa.

Taloulosaamisen toimijaverkosto on merkittävin taloulosaamisen edistäjä. Se jakaantuvat viiteen eri toimijaryhmään: opetukseen, viranomaisiin, finanssialaan, kuluttaja- ja kansansalaisjärjestöihin, yhdistyksiin ja säätiöihin sekä alan tutkimukseen. Näiden lisäksi taloulosaamisen edistämistyötä tekevät muun muassa sosiaalisen median vaikuttajat, muut viestintäalan toimijat, media-ala ja henkilöstöjärjestöt. Taloulosaamisen strategian toteuttaminen edellyttää verkostotoimijoiden aktiivista yhteistyötä, jossa kukin taho tuo omista lähtökohdistaan ja näkökulmistaan tukea muiden toiminnalle ja lisäarvoa yhteiselle tavoitteelle. Tämän ensimmäisen toimintasuunnitelman yhtenä tavoitteena on luoda toimintaan tarkoituksenmukaiset yhteistyön mallit ja rakenteet.

Viestintä ja vuorovaikutus ovat tärkeässä asemassa taloulosaamisen edistämisessä. Ulkoiseen ja sisäiseen viestintään laaditaan viestintäsuunnitelma yhteistyössä alan toimijoiden kanssa.

Kansainvälinen yhteistyö on merkittävä osa taloulosaamisen strategian toteuttamista. Toimintasuunnitelman toteutuksessa luodaan luontevat yhteydet eri maiden taloulosaamisen toimijoiden kanssa ja osallistutaan kansainväliseen yhteistyöhön ja tilaisuuksiin.

Taloulosaamisen toiminto ja täten kansallisen taloulosaamisen strategian toteuttaminen siirtyvät oikeusministeriöstä Oikeuspalveluviraston tehtäväksi vuoden 2025 alussa.

Liitteet

Liite 1. Talousosaamisen strategia

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:bof-202101271065>

LÄHTEET

- Atkinson, A., & Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD/ International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing. http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en
- Australian Securities and Investments Commission (2018). National Financial Literacy Strategy. Australians in control of their financial lives. <https://www.financialcapability.gov.au/sites/www.financialcapability.gov.au/files/2022-06/national-financial-capability-strategy-2018.pdf>
- Banco de España (2018). Financial Education Plan 2018–2021. https://www.cnmv.es/DocPortal/Publicaciones/PlanEducacion/PlanEducacion18_21en.pdf
- Grifoni, A. & Messy, F. (2012). Current Status of National Strategies for Financial Education: A Comparative Analysis and Relevant Practices. OECD Working papers on Finance, Insurance and Private Pensions No. 16, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5k9bcwct7xmn-en>
- Kaiser, T., Lusardi, A., Menkhoff, L. & Urba, C. J. (2020). Financial Education Affects Financial Knowledge and Downstream Behaviors. NBER Working Paper Series. Working Paper 27057. <http://www.nber.org/papers/w27057>.
- Kokkolan yliopistokeskus Chydenius, 2024. <https://www.chydenius.fi/fi/sosiaalitteet/ajankohtaista/taloussosiaalityo-taydentaa-sosiaalialan-tyokalupakkia>
- Kuluttajaliitto ry (2024). <https://www.kuluttajaliitto.fi/>
- LOPS (2021). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2021. Opetushallitus.
- Marttaliitto ry (2024). <https://www.martat.fi/>
- OECD (2023a). Financial competence framework for children and youth in the European Union, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/bf059471-en>
- OECD (2020). OECD/INFE 2020 International Survey of Adult Financial Literacy. www.oecd.org/financial/education/launchoftheoecdinfeglobalfinancialliteracysurveyreport.htm
- OECD (2022). Financial competence framework for adults in the European Union, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/510f133c-en>
- OECD (2023b). OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy. OECD Business and Finance Policy Papers, No. 39, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>

- Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014: 96. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Opetushallitus (2021). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lukiokoulutus/lops-2021-tukea-lukion-opetussuunnitelman-perusteiden>
- POPS (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus.
- Raijas, A. (2020). Karttoitus talousosaamisen edistämistoiminnasta Suomessa vuonna 2020. Suomen Pankki. Yleistajuiset selvitykset A: 121. <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/17556/A121-Anu-Raijas.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Raijas, A. & Brander, R. (2020). Kansainvälisiä esimerkkejä talousosaamisen edistämisen strategiatyöstä Suomen Pankki. Yleistajuiset selvitykset A: 120. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:bof-202007092235>
- Suomen Pankki (2021). Ehdotus Suomen talousosaamisen edistämisen kansalliseksi strategiaksi Suomen Pankin yleistajuiset selvitykset A:124. <https://helda.helsinki.fi/bof/bitstream/handle/123456789/17856/Talousosaamisen-strategia-FI.pdf>
- Talous- ja velkaneuvonta (2024). <https://oikeus.fi/talousjavelkaneuvonta/fi/index.html>
- Takuusäätiö (2024). <https://www.takuusaatio.fi/>
- Ulosottolaitos (2024). <https://ulosottolaitos.fi/fi/index/ulosottolaitos/ennakoivatalousneuvonta.html>

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-208X (PDF)
ISBN 978-952-400-258-5 (PDF)